

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. อักษรวิธี ว่าด้วย.....จัดเป็น.....อย่าง คือ.....
 - ข. สระนั้น จัดเป็นคู่ได้.....คู่ คือ.....
 - ค. พยัญชนะวรรคที่เป็นโสมสะและอโสมสะแบ่งเป็น.....อย่างตามเสียง.....ได้แก่.....ฯ
๒. สนธิคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร ฯ คำว่า สาวโกทมสมิ, ปุรติเยวาติ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. นามศัพท์ กับ อพยยศัพท์ ต่างกันอย่างไร คำว่า "โย โส ภควา อรหิ สมมาสมพุทฺโธ" แต่ละบทนั้น จัดเป็นนามศัพท์ประเภทไหน ฯ
๔. วิภัติอาชยาด ท่านจำแนกไว้เพื่อประโยชน์อะไร มีกี่หมวด ฯ ไหนบอกกาลอะไร ฯ
๕. กิริยากิตก์ กับ กิริยาอาชยาด เหมือนกัน และ ต่างกันอย่างไร บังญัตินามกิตก์ตัวไหนบ้าง นิยมหักฉัญจวิภัติเป็นอุตตกรรม ฯ
๖. น กัมมธารยสมาส กับ น บุพพบท พหุพพิทิสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ วิสติสทสุสภิกขุบริวาโร (สตถา) แปลว่าอะไร เป็นสมาสอะไรบ้าง จงวิเคราะห์มาดูตามลำดับ ฯ
๗. ปุรณัตถิต มีบังญัติตัว และบังญัติตัวไหนนิยมลงแบบศัพท์อะไรบ้าง ฯ นาครตา, วลิตุต เป็นัตถิตอะไร จงวิเคราะห์มาดูด้วย ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
- ก. ว่าด้วย อักษร จัดเป็น ๒ อย่าง คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระ และพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑, สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นคำเดียวกัน ๑
 - ข. จัดเป็นคู่ได้ ๓ คู่ คือ อ, อา เรียกว่า อวณฺโณ คู่ ๑, อิ, อี เรียกว่า อิวณฺโณ คู่ ๑, อุ, อู เรียกว่า อูวณฺโณ คู่ ๑.
 - ค. แบ่งเป็น ๒ อย่าง ตามเสียง ก้องและไม่ก้อง พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า โสสะ, ที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่า อโสสะ ได้แก่ พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฐ, ต ถ, ป ผ, และ ส (๑๑) ตัวนี้ เป็น อโสสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ท ฐ น, พ ภา ม, และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้ เป็น โสสะ ฯ
๒. คือ การต่อศัพท์ และอักษรให้เนื่องกันด้วยอักษร มีประโยชน์ ๓ อย่าง คือ
๑. เพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง
 ๒. เพื่อเป็นอุปการะในการแต่งฉันท
 ๓. เพื่อให้คำพูดสละสลวย
- คำว่า สาวโกทมสมิ เป็น โลปสระสนธิและอาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น สาวโก-อหฺ-อสมิ ระหว่าง สาวโก-อหฺ สระ ๒ ตัวคือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลังคือ ลบ อ ที่ อหฺ ต่อเป็น สาวโกหฺ ระหว่าง สาวโกหฺ-อสมิ ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย นิกคหิตอยู่หน้า แปลงนิกคหิต เป็น ม และ ฐ ต่อเป็น สาวโกทมสมิ
- คำว่า ปุรติเยวาทิ เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ โลปและทีฆะสระสนธิ ตัดเป็น ปุรติ-เอว-อิติ ระหว่าง ปุรติ-เอว พยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฬ นี้ ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลงได้บ้าง ในที่นี้ ลง ย อาคม ต่อเป็น ปุรติเยว ระหว่าง ปุรติเยว-อิติ เมื่อสระหน้าและหลัง

ทั้ง ๒ นี้ ไม่มีพยัญชนะอื่นคั่นในระหว่าง สบได้ตัวหนึ่ง ในที่นี้ สบ
สระหลัง คือ อี และที่สระหน้า คือ อ ต่อเป็น ปุริติเยวาติ ฯ

๓. ต่างกันอย่างไร

นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่ สิ่งของ เป็นนามนาม นามที่แสดงลักษณะของนามนามสำหรับ
หมายให้รู้ว่า นามนาม นั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น เป็นคุณนาม นามที่ใช้สำหรับแทนนามนาม
ที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งเป็นการไม่เพราะเหตุ เป็น สัพพนาม รวมทั้ง
๓ นั้นเรียกว่า นามศัพท์ และนามศัพท์นี้เมื่อนำไปใช้ต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิภัติ,
ส่วนอภัยศัพท์ เป็นศัพท์จำพวกหนึ่งต่างหาก จะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ
เหมือน นามศัพท์ไม่ได้ คงรูปอยู่อย่างเดียว

คำว่า โย	จัดเป็นนามศัพท์ประเภทสัพพนาม อนิยม
คำว่า โส	จัดเป็นนามศัพท์ประเภทสัพพนาม นิยม
คำว่า ภควา	จัดเป็นนามศัพท์ประเภท นามนาม
คำว่า อรหํ สมมาสัมพุทโธ	จัดเป็นนามศัพท์ประเภทคุณนาม ฯ

๔. วิภัติอาชยาต ท่านจำแนกไว้เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องหมาย กาล บท วจนะและบุรุษ มี ๘
หมวด คือ

๑. วตตมานา บอกปัจจุบันกาล
๒. ปณฺจมี บอกความบังคับ ความหวัง ความอ่อนหวาน
๓. สตฺตมี บอกความยอมตาม ความกำหนด และความรำพึง เป็นต้น
๔. ปโรฺกษา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด
๕. หียตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้
๖. อชฺชตฺตนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้
๗. ภวิสฺสนฺติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน
๘. กาลาติปฺตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต

๕. เหมือนกัน คือ เป็นศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยิน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด
คิด ซึ่งประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วิภัติ วจนะ กาล ชาติ วาจก และปัจจัย เหมือนกันทั้ง
ปัจจัยในกริยาภิกตฺกบางตัว เช่น ต อนฺย และ ตพฺพ ใช้คุมพากย์ได้ อุ. คโต กรณฺยํ และ
กตตพฺพ แต่ส่วนมากใช้เป็นกริยาในระหว่าง

ต่างกัน คือ กิริยาอาชยาตนั้น นอกจากประกอบด้วยเครื่องปรุงคือ วิภัติ วจนะ กาล ชาติ วาจก ปัจจัยเหมือนในกิริยาภิกตักแล้วยังประกอบด้วย บท และบุรุษด้วย และวิภัติ อาชยาตนั้นยังเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ และบุรุษ อีกด้วย ปัจจัยนามภิกตัก ๓ ตัวนี้ ญฺ ฑฺ ฎฺ นิยมหักัญญูวิภัติ เป็นอวุตตกรรม ฯ

๖. ต่างกันอย่างนี้ คือ น กัมมชยสมาส ปฏิเสชนาม ซึ่งแปลว่า สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งนั้น อุ. เช่น น อสุโส อสุโส สัตว์นี้ไม่ใช่ม้า ส่วน น บุพพบท พุทฺพิทิสมาส ใช้ปฏิเสชคุณ ซึ่งแปลว่า มี...หาไม่ได้ หรือไม่มี อุ. เช่น นตฺถิ ตสฺส ปุตฺตาติ อปุตฺตาโก บุคคลมีบุตรหาไม่ได้ หรือบุคคลไม่มีบุตร ฯ
- วิสติสทฺสภิกฺขุปริวาโร (สตุถา) แปลว่า พระคาสตามภิกษุพัน ๒๐ เป็นประมาณเป็นปริวาร เป็น ัญฺฐิตุลยาธิกรณพุทฺพิทิสมาส มี สมาหารทิกุสมาส ัญฺฐิตุลยาธิกรณพุทฺพิทิสมาส และวิเสสนบุพพบทกัมมชยสมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ว่า

ส. ทิกฺ. วิสติ สทฺสธานี - วิสติสทฺส

ฉ. ตฺล. วิสติสทฺส ปมาณํ เยสฺ เต - วิสติสทฺสปมาณา (ภิกฺขุ)

วิ. กัม. วิสติสทฺสปมาณา ภิกฺขุ - วิสติสทฺสภิกฺขุ

ฉ. ตฺล. วิสติสทฺสภิกฺขุ ปริวาโร (ปริวารา) ยสฺส โส - วิสติสทฺสภิกฺขุปริวาโร (สตุถา)

๗. มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ดิย ฌ จ ม อี

ดิย ปัจจัย นิยมลงกับ ทวิ และ ติ เท่านั้น คือ ทฺติโย, ตฺติโย

ฌ ปัจจัย นิยมลงกับ จตุ เท่านั้น คือ จตฺตฺโต

จ ปัจจัย นิยมลงกับ ฉ เท่านั้น คือ ฉฺฉุ

อี ปัจจัย นิยมใช้แต่ เอกาทส ถึง อฏฺจาส และเป็นเครื่องหมายอิติลึงคอย่าง เดียวถ้าประสงค์จะให้ เป็นลึงค์อื่น ต้องลง ม ปัจจัย แล้วไปแจกเป็น ญฺ. และ นฺญฺ. ได้ เช่น เอกาทสโม เอกาทสมํ เป็นต้น

ม ปัจจัย นิยมใช้ได้ทั่วไปนอกจากที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น ที่เหลือ นอกนั้น ให้ลง ม ปัจจัย ใช้ได้ทั้ง ๓ ลึงค์

นาคฺรตา เป็นสมุหัตถิต มีราคาหัตถิต เป็นภายใน หรือเป็นภาวตถิต มีราคาหัตถิต เป็นภายใน วิเคราะห์ว่า

ราคาหัตถิต วิ. นคฺเร วสนฺตฺติ นาคฺรา (ชฺนา)

สมุหัตถ์ทิต วิ. นาคราน์ สมุโห นาครตา หรือเป็น
 ภาวัตถ์ทิต วิ. นาคราน์ ภาโว นาครตา ฯ

วลิตตํ เป็นภาวัตถ์ทิต มีตทสสัตถิตถ์ทิต เป็นภายใน วิเคาะห์ว่า
 ตทสสัตถิตถ์ทิต วิ. วโส อสส อตถิติ วสี
 ภาวัตถ์ทิต วิ. วลิสส ภาโว วลิตตํ ฯ

พระราชวิราภรณ์ ชวนปญโญ วัดไตรมิตรวิทยาราม
 สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย.
 ตรวจแก้.